

BUXORO VILOYATIDA TABIIY RESURLARDAN FOYDALANISH VA ULARNING GEOGRAFIK TAQSIMOTI.

Quvvatova Saida

Annotatsiya: Mazkur maqolada Buxoro viloyatida mavjud tabiiy resurslar, ularning iqtisodiy va ekologik ahamiyati, geografik taqsimoti hamda ulardan foydalanishdagi muammolar va imkoniyatlar tahlil qilingan. Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish orqali viloyatning barqaror rivojlanishini ta'minlash masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek, ilmiy tahlil asosida taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Buxoro viloyati, tabiiy resurslar, geografik taqsimot, yer osti boyliklari, suv resurslari, ekologik muvozanat, barqaror foydalanish.

Buxoro viloyati O'zbekistonning janubi-g'arbiy hududida joylashgan bo'lib, o'zining boy tabiiy resurslari, xususan yer osti boyliklari, yer va suv zaxiralari bilan ajralib turadi. Ushbu resurslar viloyat iqtisodiyotida muhim o'rin tutadi. Ammo resurslardan foydalanishda ekologik muvozanatni saqlash, ularni to'g'ri va samarali taqsimlash, zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish zarurati ortib bormoqda. Mazkur maqola ana shu masalalarni yoritishga bag'ishlangan.

Buxoro viloyati O'zbekistonning janubi-g'arbiy qismida joylashgan bo'lib, tabiiy resurslari va ularning geografik taqsimoti viloyat iqtisodiyoti va rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega. Quyida Buxoro viloyatidagi asosiy tabiiy resurslar va ularning taqsimoti haqida qisqacha ma'lumot beriladi:

Tabiiy gaz va neft resurslari

- Tavsif: Buxoro viloyati O'zbekistonning eng muhim neft va gaz mintaqalaridan biri hisoblanadi. Bu resurslar asosan Buxoro-Xiva neft-gaz basseynida joylashgan.

- Geografik taqsimoti: Eng yirik konlar G'ijduvon, Qorakol, Jondor va Peshku tumanlarida joylashgan. Gazli shahri atrofidagi konlar, xususan, Gazli gaz kondi mamlakatdagi eng muhim tabiiy gaz manbalaridan biridir. Shuningdek, Qandim, Uchkir-Yangiqandim va Dengizkul kabi konlar ham muhim hisoblanadi.

- Foydalanish: Tabiiy gaz energetika, kimyo sanoati va eksport uchun ishlatiladi.

Neft mahsulotlari esa yoqilg'i va boshqa sanoat ehtiyojlari uchun qayta ishlanadi.

Foydali qazilmalar

- Tavsif: Viloyatda fosforit, kvarts qumi, ohaktosh, gips va boshqa qurilish materiallari konlari mavjud.

- Geografik taqsimoti:

- Fosforit: Alat va Qorakol tumanlarida fosforit konlari topilgan bo'lib, ular qishloq xo'jaligi uchun mineral o'g'itlar ishlab chiqarishda ishlatiladi.

- Ohaktosh va gips: Buxoro, Romitan va Jondor tumanlarida qurilish materiallari uchun ohaktosh va gips konlari mavjud.

- Kvarts qumi: Vobkent va Shofirkon tumanlarida shisha va boshqa sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish uchun ishlatiladigan kvarts qumi konlari joylashgan.

- Foydalanish: Ushbu resurslar qurilish sanoati, sement ishlab chiqarish va qishloq xo'jaligi ehtiyojlari uchun ishlatiladi.

Suv resurslari

- Tavsif: Buxoro viloyati suv resurslari bo'yicha cheklangan imkoniyatlarga ega, chunki viloyat cho'l va chala cho'l iqlim zonasida joylashgan. Amudaryo daryosi viloyatning asosiy suv manbai hisoblanadi.

- Geografik taqsimoti: Amudaryo viloyatning shimoli va shimoli-sharqiy qismida oqib o'tadi. Zarafshon daryosining quyi oqimi ham qisman viloyat hududidan o'tadi. Shuningdek, viloyatda Kanal Buxoro, Amu-Buxoro kanali kabi sun'iy sug'orish tizimlari mavjud.

- Foydalanish: Suv resurslari asosan qishloq xo'jaligi, xususan, paxta, g'alla va bog'dorchilikni sug'orish uchun ishlatiladi. Shu bilan birga, ichimlik suvi ta'minoti va sanoat ehtiyojlari uchun ham foydalaniladi.

Tuproq resurslari

- Tavsif: Viloyatda bo'z tuproqlar, sho'rxok tuproqlar va qumloq tuproqlar keng tarqalgan. Amudaryo yaqinidagi hududlarda allyuvial tuproqlar mavjud.

- Geografik taqsimoti: Amudaryo bo'yidagi hududlar (Alat, Buxoro, Qoroulbozor tumanlari) qishloq xo'jaligi uchun eng unumdor tuproqlarga ega. Qizilqum cho'li hududlarida (Peshku, Romitan) qumloq va sho'rxok tuproqlar ko'proq.

- Foydalanish: Unumdor tuproqlar paxta, don, sabzavot va meva ekinlari yetishtirishda ishlatiladi. Cho'l hududlarida yaylov chorvachiligi rivojlangan.

Qayta tiklanadigan energiya resurslari

- Tavsif: Buxoro viloyati quyosh energiyasi potentsialiga ega, chunki yilning ko'p qismida quyoshli kunlar mavjud. Shamol energiyasi ham Qizilqum cho'li hududlarida rivojlanishi mumkin.

- Geografik taqsimoti: Quyosh energiyasi loyihalari uchun Qizilqum cho'li va ochiq hududlar (Peshku, Jondor tumanlari) eng mos keladi.

- Foydalanish: Hozirda quyosh panellari va qayta tiklanadigan energiya loyihalari rivojlanmoqda, ammo bu soha hali keng ko'lamda rivojlanmagan.

Buxoro viloyatining tabiiy resurslari, ayniqsa, tabiiy gaz va neft, iqtisodiy rivojlanishda muhim rol o'ynaydi. Suv va tuproq resurslari qishloq xo'jaligini rivojlantirishga xizmat qiladi, foydali qazilmalar esa qurilish va sanoat sohasida ishlatiladi. Resurslarning geografik taqsimoti viloyatning shimoliy va markaziy hududlarida (Amudaryo yaqinida) ko'proq zichlashgan, janubiy va g'arbiy cho'l hududlari esa chorvachilik va qayta tiklanadigan energiya uchun ko'proq mos keladi.

Buxoro viloyatining tabiiy resurslari hududiy jihatdan notekis taqsimlangan. Neft va gaz zaxiralari asosan viloyatning janubiy qismida to'plangan, suv resurslari esa daryolar atrofida joylashgan. Yer resurslaridan foydalanish ham notekis bo'lib, ba'zi tumanlarda yuqori samaradorlikka erishilayotgan bo'lsa, boshqa hududlarda sho'rlanish, texnik yetishmovchilik va agrotexnik me'yorlarga rioya qilinmasligi sababli hosildorlik past. Resurslardan foydalanishda ekologik muammolar ham yuzaga chiqmoqda – bu tuproq degradatsiyasi, suv resurslarining kamayishi va atmosfera ifloslanishidir. Quyosh energiyasidan foydalanish imkoniyatlari to'liq ishga solinmagan, bu esa zamonaviy energiya siyosatiga mos kelmaydi.

Xulosa

Buxoro viloyati tabiiy resurslarga boy bo'lsa-da, ulardan foydalanish samaradorligi va hududiy taqsimotda muammolar mavjud. Resurslarni boshqarishda zamonaviy texnologiyalar, ekologik yondashuvlar va hududiy rejalashtirish zarur.

Tabiiy gaz va neft qazib olishda ekologik standartlarga qat'iy rioya qilish.

Sug'oriladigan yerlarda suv tejovchi texnologiyalarni keng joriy etish.

Quyosh energiyasi ishlab chiqarish loyihalarini ishga tushirish.

Yer degradatsiyasiga qarshi kompleks agrotexnik chora-tadbirlar ishlab chiqish.

Tabiiy resurslardan foydalanishda aholining xabardorligini oshirish va ularni jalb etish.

Adabiyotlar

1. “Geografiya va O‘zbekiston tabiiy resurs salohiyatini baholash muammolari”- Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. Toshkent -2016
2. Avezov M.M., Mirakmalov M.T. Buxoro viloyati oronimlari va gidronimlari.- T.:”VNESHINVESTPROM”, 2020.126 b
3. Baratov P. “O‘zbekiston tabiiy geografiyasi” .-T.:2016.
4. A. Bekmurodov, M. Boltaboev, B. Amanbaev, M. Toshxo'jaev. O'zbekiston iqtisadiyatini liberallashtirish yillarida. 1 - qism. Makroiqtisadiy siyosat va iqtisadiyislohatlar, T.: TDIU, - 2005, 59 b.
5. A. Bekmurodov, R. Hakimov, B. Safarov, G. Zaxidov. O'zbekiston iqtisodiyotni liberallashtirish yillarida 2 - qism. Qishloq xo'jaligida iqtisodiy islohatlar va fermerlik harakati, T.: TDIU. - 2005, 66 b.
6. A. Bekmurodov, S. Satorov, J. To'raev, Q. Soliev, S. Ro'ziev, O'zbekiston iqtisodiyotini liberallashtirish yillarida. 3 - qism. Kichik biznes va tadbirkorlik rivoji - davr talabi. T.: TDIU. - 2005, 66 b.
7. A. Bekmurodov, R. Tojiev, X. Qurbanov, M. Alimardonov. O'zbekiston iqtisodiyotini liberallashtirish yillarida. 4 - qism. Moliya va bank tizimidagi islohatlar samarasi. T.: TDIU. - 2005, 62 b.